

Yapıcı ve Yaratıcı Nesiller Yetiştirme

Esra ÖMEROĞLU (*)

Günümüz toplumunda çocuğa verilen değer hızla artmaktadır. Çocuklarla ilgili yapılan tüm bilinçli ve olumlu çabalar toplumun temel yapısını anlamamıza olanak sağlar. Çocuklarla yapılacak işlerde en önemli görev okulöncesi eğitim kurumlarına düşmektedir. Bu kurumlar çocuğun pekçok olumlu özellikler geliştirmesine ve yeteneklerini ortaya çıkarmasına yardımcı olur. Okulöncesi eğitim kurumları aynı zamanda yapıcı ve yaratıcı nesillerin yetişmesi için ilk ortam olmaktadır.

Bugün, günümüzde çocukların ezbercilikten kurtulması yapıcı ve yaratıcı düşünmesi istenilmektedir. Ne yazık ki toplum olarak çocuklarımızı ezbercilikten kurtarmak için pek az şey yapıyor, sorumluluğu eğitim sistemimizin üzerine atıyoruz. Çocuklarımızın yaratıcı düşüncesini sağlamak için atılacak ilk adım, okulöncesinde atılır ve bu takdirde ilerki okul yıllarında da çocukta yaratıcı düşünme becerisi artar.

Yaratıcılık Nedir?

Bu soruya verilecek pekçok cevap olabilir. Torrance'a göre yaratıcılık «Sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine, mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler bulma, tahminler yapma veya eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ve bunları tekrar tekrar teste tabi tutma ve ortaya çıkarılması açıklamadır (1). Rhodes'e göre yaratıcılık «Kişinin ürün diye isimlendirebileceğimiz bir takım fikirlerle iletişim içine girmesidir» (2).

Barlett yaratıcılığı «Anayoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma» olarak tanımlamıştır (3).

Bu tanımlara göre yaratıcılık yeteneğinin yüksek olduğu bireyler probleme açık ve duyarlı olma, probleme farklı çözümler getirmenin yanı sıra yeni ve değişik problemleri üretme, esnek ve bağımsız dü-

---

(*) Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Eğitimi Bölümü, Araştırma Görevlisi.

şünme, karar verme, karmaşığa, çelişkilere ve belirsizliklere hoşgörü gösterme, bilinenlere ve standartlara rağbet etmeme, meraklı ve araştırmacı olma, bir çok şeye ilgi duyma, diğerlerinin göremediği ilişkileri görme ve alışagelmışin dışında bir düşünce sistemine sahip olma şeklinde belirlenen özellikleri gösterirler (4,5).

Alışlagelmemiş düşünme (divergent thinking), yalnız eldeki bilgiyle yetinmeyen bir düşünme yöntemidir. Daha zengin fikirler akımına açıktır ve dolayısıyla yeni çözümlere, yaratıcılığa yatkın bir düşünme sistemidir. Guilford'a göre böyle büşünen kişi sonuca belli önermelerden, belli temellerden hareketle ve alışılmış yollardan geçerek ulaşmaz. Herkesin geçtiği yolların dışında yollar arar, değişiklik peşindedir. Herhangi bir problem durumu çözerken kabul edilebilecek birden fazla cevap bulabilir. Sonuçta meydana gelen çözüm yolları kendine özgüdür, düşüncelerinde esnek ve akıcıdır (6,7).

Alışlagelmiş düşünme (convergent thinking) sistemi ise çocuğun ezberciliğe yönelmesine daha açıktır. Böyle bir düşünce sistemine sahip olan kişi sonuca ulaşmak için geleneksel alışagelmış yollar izler. Kendisine verilen hazır bilgiyi kullanarak problemi çözer. Bu düşünce sadece doğru cevaba ulaşmamıza olanak sağlar, bir bütün halindedir ve tek bir noktada toplanmıştır (6,8).

Okunöncesinde Yaratıcılığın Önemi

Yaratıcılık kişinin doğuştan getirdiği bir yetenektir. Fakat ortaya çıkması ve gelişmesi için uygun ortamın bulunması gerekir. Yaratıcılığın değerlendirilmesinde, yapıcı ve yaratıcı nesillerin yetiştirilmesinde anne babalara ve okulöncesi eğitim kurumlarına çok büyük görevler düşmektedir.

Yaratıcılık hayatın ilk yıllarında görülür ve ilk defa çocuğun oyununda sergilenir. On üç yaş civarında doruk noktaya ulaşır, bu yaştan sonra ise ya olduğu gibi kalır veya düşmeye başlar. Lehman yaratıcılığın erken yaşlarda doruğa çıkmasını çevresel faktörlere bağlar (1). Çocuğun oyununda materyallerin yaratıcı yönlerinin kullanılması yeteneklerini geliştirir. Dramatik oyunda çocuğun kendini anne yerine koyması veya bir hayvanı taklit etmesi ise hayal gücünü artırır. Bu çeşit oyun durumları çocuğun yaratıcılığına imkân tanır. Bu faaliyetlerde çocuk yetişkini taklit eder, gerçek hayattaki rolüne hazırlanır, bastırılmış isteklerini ifade eder, çocuğun bitkilerle yaptığı deneyler sorduğu sorular onun ufkunu genişletir.

Çocukların resim yapmaya başlamaları ile birlikte yaratıcı yetenekleri de gelişmeye başlar. İki üç yaşlarındaki çocuklar boyama ve

resim yapma için çok zaman harcarlar. Bunlar önce belli karalamalardan ibarettir, ama zamanla çocuğun iç dünyasını yaratıcılığını ortaya koymasına imkan tanır (9).

Yaratıcı okul ortamı, kalıpcı kısıtlayıcı ve otoriter bir ortam olmamalıdır. Alışıl gelmiş düşünce yerine alışılmamış düşünceyi desteklemelidir. Çocuğun çeşitli materyallerle ilişkide bulunabileceği, düşüncelerini ve yaratıcılığını ortaya koyabileceği bir ortam olmalıdır. Çocuk her yaptığı işte cesaretlendirilmeli ve ödüllendirilmelidir (10, 11).

Jhonson (1974) yaratıcı düşünce bakımından iki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ilkökul çocuklarında hemen veya geç ödüllendirmenin etkisi konusunda 145 çocuk üzerinde yaptığı çalışma sonucunda hiç ödüllendirmemenin çocuğun yaratıcılığını olumsuz yönde etkilediğini gözlemiştir (12).

Çocukları ezbercilikten kurtarıp yaratıcılığa yöneltmede öğretmene de çok büyük görevler düşmektedir. Öğretmen çocuğun kendi kendine öğrenebilmesi için cesaretlendirmeli, otoritenin olmadığı bir öğrenme ortamı yaratmalı, çocukların hayal kurmalarına soru sormalarına imkan tanınmalı ve sorduğu soruları hemen yanıtlamak yerine cevaplarını kendisinin bulması için cesaretlendirmelidir. Problem durumlarını nasıl çözeceği konusunda önderlik etmelidir. Ayrıca fikirlerinin doğru olup olmadığını nasıl test edeceğini ona göstermeli ve gerektiğinde onun da fikirlerinden yararlanmalıdır. Olaylar hakkında yapılan değerlendirmeleri ortaya çıkan sonuçlara göre açıklamalıdır. Örneğin «Bu iyidir veya bu kötüdür» demek yerine, «Bunu sevdim, çünkü.....» şeklinde bir açıklama her zaman daha yararlı olur ve çocuğun yaratıcı düşünmesine fırsat verir. Çocuk yavaş yavaş neden sonuç ilişkilerini gördükçe aradaki bağlantıları bulur, üreticiliğe doğru adımlar atar ve ezbercilikten kurtulur.

Özetle günümüzde eğitimimizin önemli bir sorunu olan ezberciliği yaratıcı düşünme sayesinde ortadan kaldıracaktır, çok daha yapıcı ve yaratıcı nesiller yetiştirebiliriz.

KAYNAKLAR

- 1 — Fitzgerald, D., Hattie, A.J., (1983). «An Evaluation of 'Your Style of Learning Thinking' Inventory», Br. J. Educ. Psychol., 53, 336-346.
- 2 — Torrance, E.P., (1965). Rewarding Creative Behaviour, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

- 3 — San, İ., (1979). Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık, 2. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- 4 — Guilford, J.P., (1968). Intelligence, Creativity and Their Educational Implications, R.R. Knapp Publishers, San Diago.
- 5 — Öner, N., (1978). «Yaratıcılık ve Üstün Zeka», Psikoloji Dergisi, 3, Eylül.
- 6 — Guilford, J.P., (1967). The Nature of Human Intelligence, Mac Graw Hill Book Company, San Francisco.
- 7 — Davis, G.A., Scott, A.J., (1971). Training Thinking Creative, Holt Rinehart and Winston Inc., Dallas.
- 8 — Jersild, T.A., (1979). Çocuk Psikolojisi, Çev: Gülseren Günçe, 3. bs. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- 9 — Breckenridge, M.E., Murphy, M.N., (1969). Growth and Development of the Young Child, W.B. Saunders Company, Toronto.
- 10 — Çocuk Gelişimi ve Eğitimi El Kitabı II, (1979). Ed. Şule Bilir, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- 11 — Butler, L.A., Gotts, E.E., Quinsenberry, L.N., (1975). Early Childhood Programs: Developmental Objectives and Their Use, Charles E. Meril. Publishing Company, Columbus.
- 12 — Jhonson, A.R., (1974). «Differential Effects of Reward Versus No-Reward Instructions on The Creative Thinking of Two Economic Levels of Elementary School Children», Journal of Educational Psychology, 66, 4, 530-533.